

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**Білоруський торгово-економічний університет
споживчої кооперації (м. Гомель, Республіка Білорусь)**

**Самаркандський інститут економіки і сервісу
(м. Самарканд, Республіка Узбекистан)**

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**за матеріалами VIII Міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2016**

УДК 330.342
ББК 65.01я431
I-71

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі» заборонено*

Головний редактор:

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Редакційна колегія:

О. В. Манжура, д. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

К. С. Дзверіна, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Н. С. Педченко, д. е. н., професор, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Л. І. Яковенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

I-71 **Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі : збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 213 с.**

ISBN 978-966-184-235-8

У збірнику наукових праць розглянуто актуальні проблеми інституційного розвитку сучасних соціально-економічних систем, трансформації системи державного регулювання економіки, інституційних зрушень у механізмі функціонування ринкового господарства.

Збірник призначено для фахівців, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами інституційних трансформацій економічних систем.

УДК 330.342
ББК 65.01я431

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016

ISBN 978-966-184-235-8

Российскую Федерацию. При этом некоторая часть сырья (солод, ферменты), вспомогательных материалов (преформа, кизельгур и др.) импортується.

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНТЕГРАЦІЙНОГО УГРУПУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор;

Л. Л. Кушнір, к. е. н., доцент

*Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі», м. Полтава*

Як і в історичному минулому, головною проблемою для України сучасної є вибір надійного стратегічного партнера. Самоліквідація СРСР і згорання діяльності Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ) у 1991 р. мали для національної економіки України руйнівні геоекономічні наслідки – втрату господарських зв'язків, напрацьованих в СРСР, та втрату ринку країн РЕВ. Доцільність збереження спільного економічного простору і пошуку нових ринків спонукали Україну до участі в новостворених інтеграційних об'єднаннях – у Співдружності Незалежних Держав (СНД), в Організації за демократію та економічний розвиток (ГУАМ – Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова), в Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).

Нині для України є актуальним вступ до Європейського Союзу (ЄС). ЄС є найбільш сильним і розвиненим інтеграційним угрупованням світу. Його політичний та економічний потенціал постійно зростає, що сприяє підвищенню як рівня життя його громадян, так і їхніх прав та свобод. Поряд із цим актуальним завданням для України є переформатування стосунків з країнами СНД.

СНД та ЄС, як й інші регіональні інтеграційні об'єднання, суттєво відрізняються між собою за територіальною організацією, глибиною та зрілістю інтеграційних процесів. СНД було сформовано у 1991 р. на теренах колишнього СРСР. Початково до Співдружності увійшли 12 країн: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменія, Україна та Узбекистан. У 2008 р. зі складу

СНД вийшла Грузія. 1992 року було підписано Статут СНД, який визначив цілі і принципи діяльності Співдружності. Головною метою СНД проголошувалося співробітництво країн-учасників у політичній, економічній, гуманітарній, екологічній та культурній галузях. Передбачалося, що СНД стане потужним економічним блоком на зразок ЄС [3, с. 155].

Початково для цього існували цілком об'єктивні підстави, підкріплені економічними параметрами. Країни СНД охоплюють 17 % території світової суші; на них припадає 21 % лісів; 30 % світових запасів газу; 30 % запасів вугілля; 10 % запасів нафти; 36 % урану; по 20 % – золота, цинку і свинцю; по 10–12 % – нікелю, міді та молібдену. У країнах Співдружності формується 5 % світового ВВП [11, с. 32]. Промисловий потенціал держав СНД складає 10 % від світового, експортний потенціал – 4,5 % [2, с. 95].

Були підстави очікувати на швидкий розвиток інтеграційних процесів між країнами СНД і в інших аспектах. На початку 1990-х рр. ще зберігалися виробничі зв'язки між підприємствами колишніх республік СРСР. Протягом усього попереднього періоду розвитку було сформовано систему територіального поділу праці та механізм кооперації між економіками союзних республік. Необхідно було пристосувати цей механізм до нових умов, пов'язаних з переходом до ринкової економіки. До того ж, відсутність мовного бар'єру, культурні і родинні зв'язки мали б сприяти успішному розвитку інтеграції. Проте насправді цей процес ішов з великими труднощами [3, с. 156].

Обнадійливими були і вихідні показники співробітництва у межах СНД. Так, у 1990 р. частка взаємних поставок 12 держав (які за рік по тому увійшли до СНД) перевищувала 70 % загальної вартості їх експорту. Однак вже у 1995 р. ця частка склала лише 55 %, а в 2006 р. – знизилася до 34 %. Для порівняння: в ЄС частка внутрішньої торгівлі в загальному обсязі експорту перевищує 60 %, у НАФТА – 45 % [2, с. 95–96].

За оцінками російських фахівців-міжнародників, «розвиток економіки країн-учасниць СНД майже на всьому протязі 1990-х рр. характеризувався безперервним спадом виробництва і

зовнішньої торгівлі, якісним і кількісним погіршенням макроекономічних показників, різким зниженням рівня матеріального добробуту населення всіх без винятку країн. ... Найпотужнішого удару по економіці цих країн було завдано їх урядами, які не зуміли зберегти взаємні господарські зв'язки в період демонтажу економічної системи СРСР...» [6, с. 480].

Незважаючи на значне звуження інтеграційних зв'язків у попередні роки, нині експортно-імпортні відносини України з країнами СНД мають найактивніший характер, утім, як і відносини з ЄС, зацікавленість у поглибленні інтеграції з яким відображено у законодавстві та Конституції України. Зорієнтованість України одночасно на обидва інтеграційні об'єднання відображає також структура зовнішньої торгівлі України (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні показники зовнішньої торгівлі України у 2010-2014 рр. (товари та послуги), млн дол. [4, с. 12]

	2010	2011	2012	2013	2014
Країни ЄС (28)					
експорт	16 039,5	21 395,8	20 688,1	20 159,0	20 383,0
імпорт	22 004,5	28 642,4	29 675,1	30 969,6	24 207,6
питома вага у загальному обсязі, %					
експорт	25,8	26,4	25,6	26,9	31,8
імпорт	33,5	32,8	33,1	37,2	39,8
Країни СНД (10)					
експорт	23 925,3	31 876,9	30 722,4	27 362,2	18 890,8
імпорт	27 540,8	38 246,4	35 556,1	29 207,2	18 441,2
питома вага у загальному обсязі, %					
експорт	38,5	39,4	38,0	36,6	29,5
імпорт	41,9	43,8	39,6	35,0	30,4

Основними товарами, що експортуються Україною до країн Співдружності є переважно продукція з високим ступенем переробки. Зокрема, це промислове устаткування, автобуси, тепловози, екскаватори, кукурудозбиральні і бурякозбиральні комбайни, продукція хімічної промисловості. Найбільшими торговими партнерами України по СНД є Росія, Білорусь та Казахстан (табл. 2).

Таблиця 2 – Експорт/імпорт України з країнами СНД у 2014 р. (торгівля товарами), % [9, с. 227–228]

	Експорт (у % до загального обсягу експорту)	Імпорт (у % до загального обсягу імпорту)
Вся торгівля України товарами з країнами СНД	100 %	100 %
Азербайджан	3,97	0,26
Білорусь	10,87	22,98
Вірменія	1,17	0,08
Казахстан	7,19	2,20
Киргизстан	0,67	0,03
Молдова	5,00	0,36
Російська Федерація	65,84	73,51
Таджикистан	0,31	0,02
Туркменістан	2,91	0,14
Узбекистан	2,07	0,42

Об’єктивно Україна вельми зацікавлена у поглибленій економічній взаємодії з країнами СНД. Основою її зацікавленості у співпраці з членами даного блоку є стратегічні інтереси:

- створення прогнозованого економічного середовища у взаємних відносинах; сприяння курсу на подальшу структурну перебудову та модернізацію національних економік, з істотним збільшенням у взаємному обігу частки високотехнологічних виробів та послуг; координація дій на ринках третіх країн;

- використання переваг кооперації з країнами СНД у зовнішньоекономічному співробітництві з третіми країнами;

- задоволення виробничого та споживчого попиту українських суб’єктів у стабільному постачанні стратегічних ресурсів – нафти, газу, коксівного й енергетичного вугілля, деревини, уранового палива, поліметалів (зокрема, лише частка Росії у розвіданих світових запасах нафти становить не менш 10–12 %, розвіданих запасах вугілля – не менш 10–11 %, розвіданих запасах газу – не менш 25–30 %. Також у Росії знаходиться 20–25 % світових запасів зростаючої деревини, близько 10 % продуктивних земельних угідь [5, с. 4], понад 25 % світових запасів прісної води [1, с. 381]);

➤ збільшення частки реального сектору економіки та стратегічних галузей через виробничо-технологічну кооперацію між підприємствами у сферах сектору високих технологій, паливно-енергетичного комплексу, машинобудування, космічної галузі, електроніки, судно- і авіабудування, енергетичного, транспортного і сільськогосподарського машинобудування, хімічної, легкої і харчової промисловості, сільського господарства [10] тощо.

Головними ж причинами, що стримували Україну від активної інтеграції до СНД, стали обгрунтоване побоювання втрати державного суверенітету і політична непоступливість Російської Федерації. Замість взаємовигідної економічної співпраці, центральний гравець СНД – Росія, обрала для себе стратегію економічного й воєнно-політичного поглинання своїх партнерів. В основі цієї стратегії лежать специфічні пріоритети, властиві відносинам Росії й України. «Для Росії більш важлива геополітична сторона відносин, а саме визнання самою Україною й іншими геополітичними гравцями російських привілейованих інтересів у цій країні, а для України ж головне – економічна сторона: доступ до російського ринку та забезпечення поставок необхідних обсягів палива й сировини. Росії Україна важлива для реалізації великодержавних амбіцій, Україні Росія потрібна для зміцнення економічних і політичних позицій у Європі» [8, с. 7].

Інший механізм інтеграції обрав для себе ЄС. Авторитет ЄС, його вплив на міжнародну економіку зростав в означеному періоді з року в рік. У 1992 р., коли було підписано Статут СНД, ЄС і Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) підписали угоду про утворення Європейського економічного простору (чинна з 1994 р.). Для країн Східної і Центральної Європи ЄС розробив спеціальні програми економічного співробітництва; зокрема, для країн СНД – Програму технічної допомоги (ТАСІS). Нині ЄС займає провідні позиції у світовому господарстві. З 0,5 млрд жителів [12] частка ЄС у світовому ВВП становить близько 23 % за номінальним значенням та близько 19 % – за паритетом купівельної спроможності [13]. На його частку припадає 41,4 % світового товарного експорту та 39,8 % імпорту [7, с. 278].

Країни ЄС є споживачами значної частини українського експорту товарів і послуг, а значну частину українського імпорту складає їх продукція (табл. 1). Якщо в 1995 р. число членів ЄС становило 15, то нині їх 28. ЄС став взірцем економічного порядку для багатьох країн світу, насамперед, для європейських. Вони прагнуть вступити до нього, або встановити з ним особливі партнерські стосунки. З цих міркувань інтеграція України до ЄС є найбільш привабливою.

Однак, таке розуміння мети інтеграції не вирішує головної проблеми нинішньої української економіки – проблеми її переходу на рейки всеохопної технічної модернізації. Потрібен перехід до нової промислової, науково-технічної та інвестиційної політики, і в цьому аспекті проблему формування стратегічного курсу держави і його ресурсного забезпечення ніхто (крім самої України) не розв'яже. За інших сценаріїв розвитку Україна неминуче змушена буде поступатися економічними інтересами, і відбуватиметься це незалежно від того, до якого регіонального інтеграційного блоку вона належатиме.

Список використаних джерел

1. Андреев И. Л. Пресная вода как стратегический ресурс России на международной арене / И. Л. Андреев // Глобальные тенденции развития мира. Материалы Всероссийской научной конференции, 14 июня 2012 г. – Москва : Научный эксперт, 2013.
2. Астапов К. Формирование единого экономического пространства стран СНГ / К. Астапов // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 1.
3. Економіка зарубіжних країн : посібник / Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, С. Н. Лебедева та ін. – 4-е вид., перероб. та доп. – Київ : ЦУЛ, 2013.
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2014 році. Статистичний збірник / Державна служба статистики України ; відп. за випуск А. О. Фризоренко. – Київ, 2015.
5. Ивантер В. В. Новая экономическая политика – политика экономического роста / В. В. Ивантер, М. Н. Узяков, М. Ю. Ксенофонтов и др. // Проблемы прогнозирования. – 2013. – № 6.
6. Мировая экономика и международные экономические отношения: [в 2 ч.] Ч. 1 : учебник / под ред. чл.-корр. РАН, д-ра экон. наук, проф. Р. И. Хасбулатова. – Москва : Гардарики, 2006.

7. Національна економіка : посібник / за ред. О. В. Носової. – Київ : ЦУЛ, 2013.
8. Россия и Украина: вопросы социально-экономического развития в контексте взаимных отношений : Научный доклад / под общей ред. Л. Б. Вардомского. – Москва : Институт экономики РАН, 2013.
9. Статистичний щорічник України за 2014 рік / Державна служба статистики України / за ред. І. М. Жук. – Київ, 2015.
10. Харазішвілі Ю. М. Моделювання впливу співробітництва України з країнами Митного союзу на макропоказники української економіки. Аналітична записка НІСД [Електронний ресурс] / Ю. М. Харазішвілі, І. В. Клименко. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1176/>. – Назва з екрана.
11. Чебанов С. Стратегические интересы России на постсоветском пространстве / С. Чебанов // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. – № 8.
12. Eurostat. Population on 1 January [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&rcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=label&plugin=1>. – Назва з екрана.
13. Report for Selected Country Groups and Subjects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2013&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=001%2C998&s=NGDP_RPCH%2CNGDPD%2CPPPGDP%2CPPPC%2CPPPSH&grp=1&a=1&pr.x=36&pr.y=15. – Назва з екрана.

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ФОРМИРОВАНИЯ ДЕНЕЖНЫХ И ФИНАНСОВЫХ ПРОПОРЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

З. Ж. Расулов, к. э. н.

Самаркандский институт экономики и сервиса, г. Самарканд

Управление социально-экономическим развитием и устойчивость данного процесса, в конечном счете, призваны обеспечить соответствие между состоянием природной, социальной и экологической среды, определенные пропорции между различными элементами, в совокупности представляющими экономику региона. Чтобы осуществлялся нормальный воспроизводственный процесс, необходима, прежде всего, материально-финансовая сбалансированность развития территории. В условиях углубле-

<i>Педченко Н. С., Рожденко О. А., Коваленко І. О.</i> Запровадження новітніх інструментів колективного фінансування підприємств і організацій споживчої кооперації	69
<i>Помилуйко Є. О.</i> Регулювання інноваційного розвитку національної економіки України засобами амортизаційної політики	72
<i>Хусанов Б. Ш.</i> Проблемы обеспечения безопасности населения от социальных рисков в условиях глобализации	74
<i>Шиян Н. І.</i> Окремі аспекти стратегії розвитку галузі скотарства України	77

ЧАСТИНА ІІІ. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..... 81

<i>Баймуратов У., Алиева С.</i> Умеренность в потреблении экономических благ в условиях глобализации	81
<i>Бык В. Ф., Стус А. Е.</i> Логистический сервис – как фактор повышения конкурентоспособности организации	84
<i>Касьмова Ф. Х., Латипова Ш. М.</i> Повышение роли информационного анализа оценки инвестиционной привлекательности: современный аспект	86
<i>Костючик С. В., Герасимчук Л. В.</i> Напрями підвищення інвестиційної активності Львівської області	89
<i>Маркова Е. А.</i> Развитие пивной отрасли в экономике Украины.....	92
<i>Ніколенко С. С., Кушнір Л. Л.</i> Проблема вибору регіонального інтеграційного угруповання для України.....	95
<i>Расулов З. Ж.</i> Управление процессом формирования денежных и финансовых пропорций в условиях глобализации.....	101

Наукове видання

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Збірник наукових праць

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерна верстка *Г. А. Бжікян*

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,4.
Тираж 35 пр. Зам. № 104/532.*

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014;
☎ (0532) 50-24-81

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827
від 08.07.2010 р.*

ISBN 978-966-184-235-8

